SU HAVZALARINDA TOPRAK ve SU KAYNAKLARININ KORUNMASI, GELİŞTİRİLMESİ ve YÖNETİMİ SEMPOZYUMU

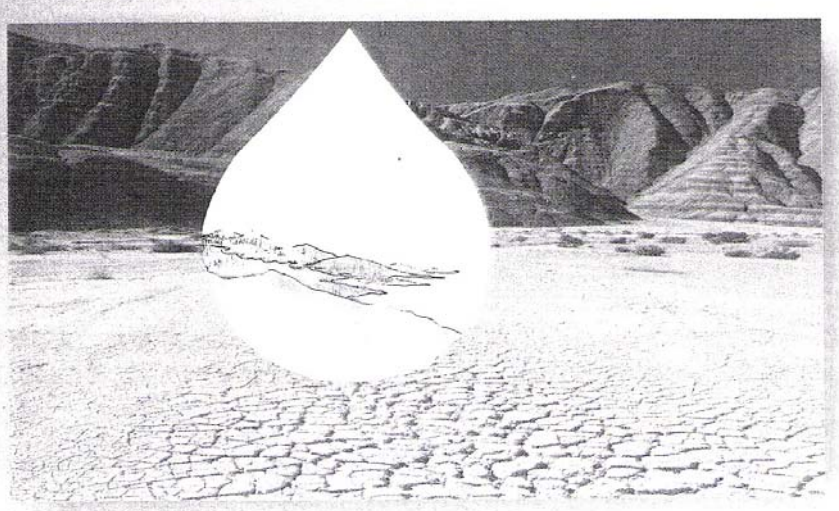

DÜZENLEYEN
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ
ZİRAAT FAKÜLTESİ

EDİTÖR
Sermet ÖNDER

18-20 Eylül 2002
Antakya - HATAY

İSKENDERUN KÖRFEZİ İLE ŞANLIURFA PLATOSU ARASINDA İKLİMDE GÖRÜLEN DEĞİŞMELER

Veysel KUŞÇU[1] Ali YİĞİT[2]

ÖZET

Ülkemizin batı ve güney kıyılarında görülen Akdeniz ikilimi doğuya doğru özelliğini kaybederek Basra körfezinden gelen sıcak havanın etkisi altına girmektedir. Gerçekten Gaziantep'in doğusuna kadar Akdeniz etkileri görülürken bu sahadan sonra hızla karasallaşma görülmektedir. Ancak bu sahada Akdeniz ikliminin klimaks ürünleri yetişmekte, bitki örtüsü Akdeniz özelliği göstermekte; toprak, Akdeniz iklimi altında oluşan toprağa benzemektedir. Ayrıca zeytin, Antepfıstığı gibi tarım ürünlerinin dağılışı bölge içerisindeki farklılıkları göstermektedir

Kısacası bu çalışmada bir geçiş sahası özelliği gösteren bu alanda Akdeniz ikliminin etkilerinin nerelere kadar görüldüğü ve Akdeniz iklimi ile karasal iklim arasındaki sınırın nerden geçirileceği belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Akdeniz iklimi, bölge sınırı, Akdeniz bölgesi, Güneydoğu Anadolu bölgesi.

THE CLİMATİC CHANGES BETWEEN İSKENDERUN GULF AND ŞANLIURFA PLATEAU

ABSTRACK

Mediterranean climate in west and south shores in Turkey changes through east and the hot weather from Persian Gulf affects it. While the effect of Mediterranean climate is seen through the west part of Gaziantep, contnental climate starts after that area. But in this area climax agricultural products of Mediterranean climate grow and the vegetation resembles Mediterranean style. The soil looks like the soil of Mediterranean area. Besides the distribution of olive and pistachio shows differences in the area.

In this study we tried to determine the effects of Mediterranean climate in Gaziantep area and border between Mediterranean climate and Continental climate.

Keywords: Mediterranean climate, Mediterranean region, Southeast Anatolia region, border-region

GİRİŞ

Araştırma alanımız Akdeniz bölgesi ile Güneydoğu Anadolu bölgesi arasını kapsamaktadır. Çalışma alanının Kuzeyinde Güneydoğu Toroslar, batısında Amanoslar yer almaktadır. Doğuda ise Karacadağ volkanik kütlesi ile Mardin dağları, güneyinde ise Türkiye–Suriye devlet sınırı yer almaktadır.

Sahamızın batı kısmında Akdeniz etkilerini doğuya doğru engelleyen Amanos dağları(Nur dağları-2246 m.) yaklaşık olarak 2000 m. yükseltisinde bir set oluşturmaktadır. Sahanın kuzeyinde yer alan 3000 m. Yükseltisinde Güneydoğu Toroslar dağ kuşağı çalışma alanını kuzeyden çevrelemiştir. Güneye doğru ise Suriye çöllerine doğru alçalan bir topografya yer alır. İnceleme alanı içerisinde Urfa platosu (725 m.), Adıyaman platosu(750), Gaziantep platosu (500 – 700 m) önemli yer şekillerini oluşturur.(şekil: 1).

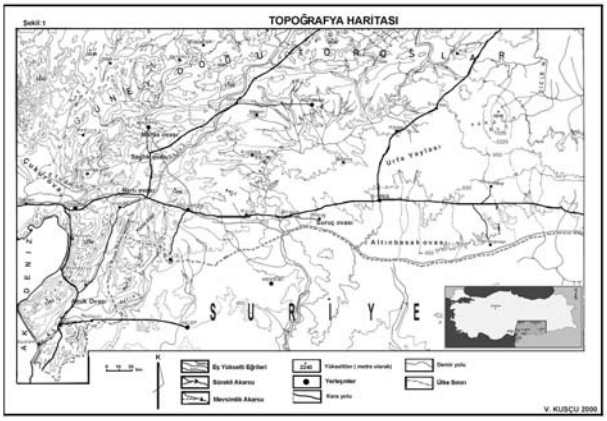

[1] Arş. Gör. Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, ELAZIG
[2] Yrd. Doç. Dr. Fırat Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, ELAZIG

Ülkemizin batı ve güney kenarında görülen Akdeniz iklimi, bir takım özelliklerinin kaybetmekle birlikte Amanos dağlarının batısından Fırat nehrine kadar olan sahada da hissedilmektedir. Ancak Gaziantep'in doğusunda denizel etkiler büyük ölçüde kaybolmakta, Basra körfezinden gelen sıcak havanın etkisi altına girerek hızla karasallaşmaktadır. Karasal ve denizel etkilerin geçiş sahasını oluşturan bu alanda Akdeniz ikliminin klimaks ürünleri yetişmekte; bitki örtüsü, toprak şartları ve tarım ürünleri açısından Akdeniz özelliği göstermektedir.

Önceki Çalışmalar: Türkiye'nin tarımsal bölgelerini belirlemek amacıyla Erinç ve Tunçdilek'in (1952) yaptıkları çalışmada Gaziantep yöresi Akdeniz bölgesine dahil edilmiştir. Gürsoy(1957) Akdeniz bölgesinin Fırat nehrine kadar uzatılmasını savunmuştur. Kalelioğlu(1966) *''Gaziantep Platosu ve Çevresinin İklimi''* adlı çalışmasında Gaziantep platosu ve yakın çevresinin Akdeniz iklimi özelliği taşıdığını, Akdeniz bitkilerinden zeytin, bağ ve fıstık sahalarının buralarda geniş yer kapladığını belirterek buranın Akdeniz bölgesine dahil edilmesi gerektiğini vurgulanmıştır. Ayrıca aynı yazar ''Gaziantep Yöresinin Fiziki Coğrafyası (1972)'' adlı çalışmasında yörenin iklim, bitki örtüsü, toprak şartlarını incelemiş, Gaziantep yöresini doğal özellikleri bakımından Akdeniz bölgesine benzerlik gösterdiği ifade etmiştir. Hütteroth(1982) Arazi kullanma açısından Akdeniz'i Fırat nehrinin doğusuna kadar uzatmaktadır. Bir çok araştırmacı bu sahanın Akdeniz ile karasal iklim arasında bir geçiş kuşağını oluşturduğu belirtmekte ancak hangi alana dahil edileceği tartışma konusu olarak devam etmektedir. Bu konuyu açıklığa kavuşturmak amacıyla Fırat üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsünde "Akdeniz bölgesi İle Güneydoğu Anadolu Bölgesi Arasında Sınırın Yeniden Belirlenmesi Üzerine Bir Deneme" adlı yüksek Lisans tezi tarafımızdan yapılmış ve bu tezde ele alınan iklimle ilgili değerlendirmeler aşağıda özetlenmiştir.

Sıcaklık

Sahamızda yıllık ortalama sıcaklıkların gidişatı batıdan doğuya, güneyden kuzeye doğru değişmektedir. En soğuk alanlar Torosların kuzey eteklerinde kalmaktadır. Ayrıca Hatay'ın güneyinde Kuseyr platosu da 14 ^{0}C'nin altında bir değer göstermektedir. Kilis, Gaziantep, Kahramanmaraş çevresi ile Güneydoğu Torosların güney etekleri 16 ^{0}C, Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep Ceylanpınar, Akçakale, Halfeti çevreleri 16-18 ^{0}C arsında sıcaklığa sahiptir. Böylece Akdeniz'den gelen nemli hava kütlesi Fırat vadisine kadar etkili olmakta, buradan Torosların güney eteklerini izleyerek doğuya doğru devam etmektedir. Güney ve Güneydoğudan gelen samyeli rüzgârının Şanlıurfa, Birecik, hatta Gaziantep'in doğusuna kadar etkili olması bu alanların da sıcaklık ortalamalarını yükseltmektedir (Şekil:2).

Yaz mevsiminde en yüksek değerlere Şanlıurfa, Adıyaman, Birecik, Halfeti, Akçakale, Kâhta, Samsat, Gerger, Yavuzeli, Barak, Kargamış, istasyonlarında rastlanmaktadır. Temmuz ayı içerisinde en düşük ortalama değerler(25 ^{0}C) Adıyaman, Çelikhan, Nurhak, Göksun, Afşin, Elbistan istasyonları da görülmektedir. Saha hem Akdeniz'den gelen nemli hava kütlelerinin etkisi altında kalmakta, hem de Basra AB alanından gelen Samyeli rüzgarından etkilenmektedir. Akdeniz'den gelen nemli hava kütlesi etkisini Gaziantep'in doğusuna kadar göstermekte, bu alandan itibaren sıcaklık yükselmektedir(Şekil:4-Çizelge:2).

En düşük sıcaklıkların görüldüğü ocak ayında da sıcaklık batıdan doğuya, güneyden kuzeye doğru azalmaktadır. Ocak ayında Karacadağ, Çelikhan, Göksun, Afşin, Elbistan istasyonlarını 0 ^{0}C nin altında değer gösterir. Nur dağlarının ve daha yakınında yer alan Kartal dağlarının duldasında kalan Kilis çevresinde sıcaklık 4 ^{0}C lik bir değer gösterirken Kahramanmaraş, İslâhiye, Adıyaman, Siverek Kâhta Samsat 5 ^{0}C, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Altınözü, Kırıkhan, Hassa, Antakya, Osmaniye, Samsat, Akçakale, Şanlıurfa'da 6 ^{0}C nin altına düşmemektedir. Fırat vadisi içerisinde kalan Halfeti ise vadi içerisinde yer alması nedeniyle(7 ^{0}C) adacık oluşturmakta, bu sahada Turunçgillerin de yetişmesi bu sahanın lokal klima olduğunu göstermektedir.

Sıcaklık farklarının batıdan doğuya doğru artması bir bakıma karasallığın belirtisidir. Bu farklar Hatay'da 19.4 ^{0}C iken Osmaniye'de 19.9 ^{0}C, Oğuzeli 23.7 ^{0}C, , Birecik'de 25,7 ^{0}C, Şanlıurfa 26.3 ^{0}C Siverek 27 ^{0}C, Ceylanpınar 28 ^{0}C, sıcaklık farkları görülmektedir. Bu açıdan en fazla karasallık Fırat vadisinden sonra görülmektedir. (Çizelge: 1).

Çalışma alanında görülen maksimum değerler açısından sıcaklık değerlerini incelediğimizde en yüksek değerler Şanlıurfa'da 43.6 ^{0}C olarak belirirken, Adıyaman'da 42.3 ^{0}C, Kahramanmaraş'ta 41.3 ^{0}C, Gaziantep'te 40.4 ^{0}C, Hatay'da 39.1 ^{0}C, Osmaniye'de 38.4 ^{0}C olarak görülmektedir. Bu değerler Hatay, Osmaniye, Kahramanmaraş ve Gaziantep'te Ağustos ayında görülürken Şanlıurfa ve Adıyaman'da Temmuz ayında görülmektedir. Ayrıca sahamızda minimum değerlerin en düşüğü Gaziantep'te –10.7 ^{0}C, Şanlıurfa da –6.6 ^{0}C, Kahramanmaraş' ta –6.5 ^{0}C, Adıyaman'da –6.2 ^{0}C, Osmaniye'de –4.2 ^{0}C, Hatay'da –2.7 ^{0}C olarak görülmüştür. Bu değerler Hatay'da aralık ayında, Osmaniye ve Kahramanmaraş illerinde ocak aylarında, Gaziantep, Şanlıurfa ve Adıyaman illerinde de şubat ayında görülmektedir.

Çizelge 1: Çalışma alanında yer alan büyük istasyonlarda aylık ortalama sıcaklık değerleri

İstasyonlar	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**
Şanlıurfa	5,3	6,7	10,3	15,8	21,9	27,8	31,6	31,1	26,7	20,0	12,7	7,6
Siverek	3,3	4,4	8,6	14,1	19,8	25,8	30,4	29,8	25,1	18,2	10,8	5,4
Birecik	5,5	7,0	10,8	15,8	21,8	27,6	31,1	30,2	25,3	18,6	11,7	7,1
Adıyaman	4,3	5,2	9,6	14,9	20,4	26,5	30,7	30,2	25,6	18,8	11,6	6,3
K.Maraş	4,7	6,1	10,2	15,1	20,1	24,7	27,9	28,0	25,0	18,9	11,5	6,5
Pazarcık	3,6	4,8	8,2	14,6	18,6	23,7	27,1	27,5	23,0	16,2	8,8	4,5
Göksun	-3,9	-2,3	2,5	8,4	13,0	17,6	21,2	20,7	16,2	10,5	4,1	-1,0
G.Antep	2,7	3,9	7,5	12,8	18,4	23,7	27,3	27,0	22,5	15,7	9,2	4,5
Osmaniye	8,4	9,5	12,3	16,9	21,0	24,8	27,7	28,3	25,5	20,7	13,5	9,5
Antakya	8,1	9,7	12,8	17,0	21,1	24,6	26,9	27,5	25,4	20,4	14,2	9,5
Dörtyol	10,1	10,9	13,4	17,3	21,3	24,8	27,3	27,9	25,8	21,5	16,1	11,7
Samandağ	9,6	10,9	13,9	17,5	20,9	24,4	26,8	27,6	26,0	21,6	15,8	11,2

Sıcaklık değerlerini sayılı günler açısından ele aldığımızda dört gruba ayırarak incelemekteyiz. Bu günler içerisinde çalışma alanında 0-10 ^{0}C arasındaki günler kış mevsimine, 10-20 ^{0}C arasındaki günler bahar mevsimlerine, 20-30 ^{0}C arasındaki günler ve yukarısı ise yaz mevsimlerine karşılık gelmektedir (Sezer, 1990)

Hava sıcaklıklarının yıllık seyri incelenecek olursa sıcaklığın 0-10 ^{0}C arsında ki gün sayısı ve görülme zamanları da doğudan batıya doğru değişmektedir. Fırat nehrinin batısındaki sahalarda, özellikle Dörtyol ve İskenderun'da sıcaklık 10 ^{0}C altında hiç görülmezken, doğuya doğru 2 aydan 3,5 aya kadar uzamaktadır. Fırat nehri vadisinin doğusunda ise bu değer Şanlıurfa ve Akçakale haricinde 4-5,5 ay arasında değişmektedir.

Sıcaklık değerlerinin 10-20 ^{0}C arasında olduğu günler ise yılın iki dönemine dağılmıştır. Hem ilkbahar hem de sonbahar mevsimlerinde rastlanmaktadır. Bu sıcaklık değerleri ise batıdan doğuya doğru azalmaktadır. En doğuda 60 gün sürerken batıya doğru bu değer 90 güne uzamaktadır. Doğuda Ekim ayının başlarında görülmeye başlarken batıya doğru bu değer Ekim ayının sonlarına doğru kaymaktadır. Bahar aylarının kısa olması karasallığın bir sonucudur.

20-30 ^{0}C arasındaki değerler Mayıs ayından itibaren görülmeye başlanmaktadır. Kargamış'ta 26 Nisan Kırıkhan'da 27 Nisan, , Altınözü'nde 2 Mayıs, Akçakale, Yavuzeli, Elbeyli'de 7 Mayıs Barak ve Nizip'te 12 Mayıs, Siverek ve Ceylanpınar da 19 Mayısta görülmeye başlanan bu sıcaklıklar Ekim ayına kadar sürmektedir. Mayıs ayından itibaren başlayan bu sıcaklıklar 4 ila 6 ay süreleri boyunca sürmektedir.

Çizelge:2. Çalışma alanında yer alan büyük istasyonlarda sayılı günler açısından mevsimler

	İlkbahar	**Yaz**	**Sonbahar**	**Kış**	**30 ^{0}C**
	10-20 C^0	20< ve Yukarısı	20-10 C^0	10-0-10 C^0	
Şanlıurfa	59 Gün 22 Mart	139 Gün 19 May	36 Gün 5 Kasım	91 Gün 11Aralık	54
Ceylanpınar	61 Gün 11 Mart	145 Gün 20 May	34 Gün 12 Ekim	139 Gün 25 Kas	61
Siverek	42 Gün 27 Mart	145 Gün 18 May	44 Gün 10 Ekim	123 Gün 23 Kas	49
Birecik	60 Gün 10 Mart	154 Gün 9 May	47 Gün 10 Ekim	104 Gün 26 Kas	49
Adıyaman	58 Gün 18 Mart	149 Gün 13 May	43 Gün 16 Ekim	116 Gün 10 Kas	42
K.Maraş	63 Gün 15 Mart	151 Gün 17 May	41 Gün 12 Ekim	114 Gün 22 Kas	-
Pazarcık	54 Gün 24 Mart	138 Gün 17 May	36 Gün 2 Ekim	138 Gün 7 Kas	-
Elbistan	72 Gün 11 Nisan	75 Gün 22 Haz	50 Gün 5 Eylül	167 Gün 25 Eki	-
G.Antep	53 Gün 30 Mart	130 Gün 22 May	41 Gün 29 Eylül	109 Gün 10 Kas	-
Araban	51 Gün 23 Mart	155 Gün 13 May	37 Gün 3 Ekim	128 Gün 9 Kas	31
Oğuzeli	92 Gün 26 Mart	123 Gün 26 May	48 Gün 24 Eylül	135 Gün 11 Kas	-
Nizip	55 Gün 17 Mart	147 Gün 12 May	44 Gün 13 Ekim	111 Gün 26 Kas	38
Osmaniye	86 Gün 16 Şub	160 Gün 13 May	45 Gün 20 Ekim	69 Gün 5 Ara	-
Antakya	85 Gün 13 Şubat	160 Gün 9 May	57 Gün 17 Ekim	62 Gün 13 Ara	-
İskenderun	102 Gün	161 Gün 20 May	102 Gün 27 Eki		-
Dörtyol	106 Gün	155 Gün 5 May	106 Gün 22 Eki		-
Kırıkhan	66 Gün 21 Şubat	181 Gün 28 Nis	52 Gün 26 Ekim	66 Gün 17 Ara	43

30 ^{0}C nin üzerinde olan sıcaklıklar çalışma alanının tamamında görülmemektedir. Barak, Besni, Pazarcık hattı doğusunda görülmektedir. Bu da denizel nemli hava kütlesinin etkisi Oğuzeli'ne kadar sürdüğünün göstergesidir. Çünkü sıcaklığın bu kadar yükselmesi ve iki ay kadar bir süre boyunca bu değerlerin görülmesi bu sahalarda nem miktarının da az olmasının bir sonucudur.

Nemlilik

Akdeniz'den gelen nemli hava etkisini Gaziantep ve Kilis'in doğusuna kadar göstermektedir. Doğusunda ise nem miktarı düşüktür. Sıcaklık açısından da nemlilikle ilgili bir paralellik vardır. Çünkü nem oranının %40 ın altında olan sahalar da tropik gün sayısı da fazla miktarda görülmektedir. Dolayısıyla sıcaklıkla nemlilik arasında bir ters orantının olduğunu belirtebiliriz. Sıcaklık ile nemlilik arasındaki fark Fırat vadisinin batısında fazla değildir. Ayrıca bu farkın da fazla olması karasallığın bir belirtisidir. Özellikle çalışma alanının doğu kısmı Erinç formülüne göre karasal iklimin etkisine girmektedir (Çizelge 3).

Nemliliğin yüksek olduğu alanlar deniz kenarlarına karşılık gelirken doğuya doğru ilerlediğimizde nemliliğin azalması dikkati çekmektedir. Hatay, Gaziantep, Osmaniye ve Kahramanmaraş illerinin doğusuna kadar kademeli olarak ilerleyen nemlilik Fırat vadisinin batısından itibaren Güneydoğu Anadolu bölgesini kapsayacak şekilde geniş bir alan aynı değer içerisinde kalmaktadır. Temmuz ayı içerisinde nemliliğin en yüksek olduğu(%60) alanların başında Hatay, Osmaniye, İskenderun, Samandağ istasyonları gelmektedir. Amanos dağlarının doğu kısmı ve Hatay-Maraş çukurluğu Kahramanmaraş'ı da içerisine alacak şekilde %50 lik bir değer göstermektedir. Kırıkhan ve Hassa istasyonları Amanos dağlarının duldasında kaldıklarından nem oranları % 40 oranındadır. Kilis, Gaziantep istasyonlarını doğusunda nem miktarı 30'un altına düşmektedir. Birecik çevresinde Fırat vadisine bağlı olarak %40'ın üzerine çıkmaktadır. En düşük değerler Fırat vadisinin doğusunda görülmektedir. Bu alanda yazları etkili olan Samyeli rüzgarı da en fazla etkisini bu dönemde göstermektedir. Bozova, Siverek, çevresinde ve Fırat vadisine göre yüksekte kalan Nizip'te nem miktarı en azdır; %25 in altında yer almaktadır (Çizelge 3).

Çizelge:3. Çalışma alanında yer aslan istasyonlarda aylık ortalama nemlilik değerleri

İstasyonlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Antakya	75,4	71,4	68,8	68,0	67,3	67,9	69,9	69,3	66,3	64,9	68,9	76,1
Arsuz	59,9	59,4	62,3	62,2	59,7	59,8	60,1	60,8	55,2	57,0	59,0	61,9
Dörtyol	65,3	65,0	64,4	65,9	65,9	66,9	68,5	66,2	60,0	58,1	60,7	65,9
Samandağ	72,4	70,6	72,8	75,5	78,6	80,1	80,3	79,4	75,3	68,4	66,2	72,8
Osmaniye	63,5	60,7	62,1	61,8	61,9	61,3	65,9	63,5	56,7	58,6	64,8	69,3
K.Maraş	70,0	66,4	61,0	57,8	54,2	49,0	50,1	51,1	48,4	53,9	64,2	71,4
Göksun	79,4	77,7	73,8	69,4	66,4	59,1	54,0	55,6	60,2	68,2	75,8	80,6
G.Antep	77,8	74,5	69,3	63,8	55,7	46,1	42,7	44,0	47,4	58,5	70,8	77,6
Nizip	69,1	66,3	59,0	49,9	38,8	28,6	23,4	23,7	27,2	38,7	58,4	66,3
Adıyaman	67,8	64,6	59,4	56,1	47,4	32,7	28,7	30,1	33,4	46,5	60,2	69,1
Ceylanpınar	73,0	68,0	65,1	61,9	49,5	36,8	35,2	37,2	38,3	48,3	64,1	72,7
Ş.Urfa	70,8	66,6	61,2	55,6	44,6	32,3	29,0	31,0	34,0	44,1	59,4	70,3
Birecik	73,6	70,1	65,8	60,6	51,6	42,0	40,2	43,1	46,1	56,3	66,9	76,1
Siverek	70,3	68,8	64,4	60,8	50,8	36,1	29,7	32,2	36,2	49,4	63,3	72,5
Viranşehir	67,1	65,6	63,1	61,9	52,3	38,2	34,5	37,2	39,2	49,4	61,7	67,2

Yağış

Ülkemizin kıyı bölgelerinde kış mevsimi denizden gelen cephelerin etkin olması nedeniyle fazla yağışlı geçmektedir. Batıdan doğuya doğru yer değiştiren cepheler batı ve kuzeybatıya bakan yamaçlar üzerine daha fazla yağış bırakmaktadır. Cephesel depresyonlarla taşınan nem yüklü hava kütlelerinin yamaçlarda yükselmeye zorlanması çok kuvvetli orografik yağışlara neden olmaktadır. Hava kütlelerinin dağ sıralarına paralel geldikleri alanlarda orografik yükselmenin yavaşlaması ve yağış miktarında azalmanın olduğu görülür. Amanos dağları ve Güneydoğu Toroslarda açıkça fazla bir yağış görülürken daha güneyde yer alan platolarda az yağış olması bunun göstergesidir.

Çalışma alanı içerisinde yağışın mevsimlere dağılışı incelendiğinde en fazla yağış kış mevsiminde düşmektedir. Kış mevsiminin en yağışlı ayı Şanlıurfa, Adıyaman, Hilvan, Siverek, Barak, Gölbaşı, Akçakale, Nizip, Yavuzeli, Bozova, Ceylanpınar'da çoğunlukla ocak ayı iken Kırıkhan, Dörtyol,

Antakya, Altınözü, Hassa, Araban, Gaziantep, Pazarcık, Kahramanmaraş ve Birecik'te Aralık ayı; İskenderun ve Düziçi'nde Kasım ayıdır.

Ekimden itibaren başlayan yağışlar çoğunlukla kış mevsiminde görülmektedir. En yağışlı ay batıda aralık veya ocak iken bazı alanlarda şubat ayı olarak belirmektedir. Yağış miktarının yine % 19-20 si Ocak ayında düşmektedir. Şubat ayında az bir miktarda yağış düşerken, Mart ayından itibaren tekrar bir yükselme görülür. Göksun, Afşin, Elbistan, Gölbaşı, Adıyaman, Akçakale, Ceylanpınar, Viranşehir, Hilvan'da Mart ve Nisan aylarında yağışlarda bir artma görülmektedir. ''Yağışların % 15'i Mart ve Nisan aylarında düşerken Akdeniz bölgesinde yer alan istasyonlarda düşen yağışlar yıllık ortalanın en fazla% 13'ü kadardır ve bu oranın üzerine çıkamamaktadır'' (Koçman, 1993). Mart ayında Viranşehir % 15.9, Ceylanpınar da % 15, Birecik % 14.7, Siverek ve Şanlıurfa % 14, Adıyaman % 15.7, iken Araban'da % 9, Oğuzeli 'nde % 10, İslahiye, Gaziantep, Kahramanmaraş, Altınözü'nde % 13, Antakya'da % 12.7 dir. En kurak aylar temmuz ve ağustostur. İlkbahar aylarından itibaren yağış oranı düşmeye başlar. Yaz aylarında ise en fazla % 2'lik bir yağış görülür.

Amanosların İskenderun körfezine bakan kısımlarından kuzeye doğru Güneydoğu Torosların güney eteklerini takip eden alanlar en fazla yağış(800 mm.) alan kısımları oluşturmaktadır. Kahramanmaraş ve Adıyaman'ın kuzey kısımları dağ sıraları boyunca nemli kütlelerin yükselmesi esnasında bırakmış olduğu yağışlar nedeniyle (650-800 mm) cevresine göre daha yağışlıdır. Kilis, Gaziantep, Atatürk barajının kuzey kısımları, Siverek ve çevresi 450-650 mm. Kadar yağış almaktadır. En az yağışların Akçakale ve Harran civarında görülmesi, (350 mm den az) hem en alçak kısımları oluşturmasından hem de Suriye çöllerinin etkisinde kalmasından kaynaklanmaktadır (Şekil: 5)

Genel itibariyle yağışın %40-55'i kış mevsiminde, %25-40'ı İlkbahar mevsiminde, %10-25'i de Sonbahar mevsiminde olmaktadır. Yaz mevsiminde ise %1 veya 2 lik bir kısmı düşmektedir (Çizelge 4).

İlkbahar mevsiminde ortalama yağışlar Yavuzeli dışında(99.6 mm) 100 mm nin üzerindedir. Sonbahara nazaran ilkbahar daha yağışlıdır. Genel olarak yağışlar da Kış ve İlkbahara toplanmıştır. Ayrıca İlkbahar süre olarak ta Sonbahardan daha uzun sürmektedir. Tut 49 gün, Yavuzeli 50 gün, Araban 51 gün, Bozova 52, Gaziantep 53 gün, Gölbaşı 54 gün, Nizip 55 gün, Besni ve Adıyaman 58 gün, Şanlıurfa 59 gün sürerken bunun dışındaki sahaların tamamında iki ayın üzerindedir. Bu da bahar aylarının dağılışı ve süresi açısından da bir farklılığın olduğunu ortaya koymaktadır.

Yaz mevsiminde yağışın az olmasında Basra AB alanının Suriye-Irak düzlüklerinden geçerek bölgemize sokulması ve etkisini hissettirmesi etkili olmaktadır. Güneş ışınlarının gelme açısı ve oroğrafyanın gösterdiği bakı etkisi nedeniyle aşırı ısınma meydana gelmektedir. Yağışın az olması yaz mevsiminde büyük bir su açığının ortaya çıkmasına neden olur. Kurak dönem en erken mayıs ayında başlar. Birecik, Akçakale, Ceylanpınar'da kuraklık koşulları Mayıs ayında başlarken diğer alanlarında haziran ayında ortaya çıkmaktadır. Birecik, Akçakale, Ceylanpınar istasyonlarında kuraklık koşulları altı ay sürerken diğer istasyonlarda bu beş ay, İskenderun, Dörtyol, Antakya'da ise bu değer dört ay sürmektedir.

Çizelge: 4. Çalışma alanında yer alan istasyonların mevsimlik ortalama yağış değerleri

	ilkbahar	%	Yaz	%	Sonbahar	%	Kış	%
Samandağ	236,1	24,4	33,5	3,4	230,8	23,6	450,1	46,2
Antakya	329,1	29	43,8	3,7	221,3	18,7	558,7	47,3
Dörtyol	288,6	28,9	104,5	10,1	249,2	24,2	354,3	34,5
İskenderun	173,6	26	12,3	1,7	219,9	31,5	266,0	38,1
Osmaniye	339,7	37	56,4	5,9	239,3	25,1	279,5	29,3
K. Maraş	204,7	28	9,9	1,3	128,1	17,2	372,9	50,1
Göksun	199,8	32	34,6	5,3	129,0	19,9	251,4	38,9
Gaziantep	150,0	28	9,2	1,7	96,7	17	283,5	50
Adıyaman	162,2	29	10,0	1,6	104,6	17,5	291,3	48,7
Şanlıurfa	148,3	31,2	4,5	0,8	72,9	14,4	247,7	49,1
Siverek	189,1	33,5	13,8	2,3	102,1	17,1	258,5	43,2
Birecik	114,2	30,7	6,0	1,4	66,1	16,4	184,8	37,1
Ceylanpınar	118,8	35,8	2,7	0,7	51,2	13,9	157,9	43,1
Viranşehir	190,4	35,5	5,1	0,8	72,3	12,7	266,1	46,7

Sonbaharda yağışlar ilkbahara nazaran daha azdır. Ekim ayından itibaren yağışlar birden bire başlar. Sonbahar sayılı günlere göre bölgede 30 ile 102 gün arasında değişir. Yine batıdan doğuya, kuzeyden güneye doğru bir azalma gözlenmektedir. Altınözü'nde 67, Barak'ta 64, Gaziantep'te 41, Şanlıurfa'da 36, Ceylanpınar'da 34, Yavuzeli ve Bozova'da 31 gün sürmektedir(Tablo 4).

Yağışın mevsimlere dağılışı dikkate alındığında Akdeniz yağış rejiminin özelliği olan kış yağışlarının fazlalığı bu sahanın Akdeniz etkisinde olduğunu göstermektedir

SONUÇ

İnceleme alanında sıcaklıklar batıdan doğuya doğru değişmekte, Fırat vadisinin batısı ile doğusu arasında farklılıklar göze çarpmaktadır. Sıcaklıkların en belirgin durumu 30 ^{0}C yi aştığı günlerdedir. Fırat vadisinin batısında tropik günler ancak iki veya üç istasyonda görülürken bu durum Fırat vadisinin doğusunda bütün istasyonlarda 2 aya yaklaşan bir süre boyunca görülmektedir. Akdeniz'in nemli havası kendisini Kilis ve Gaziantep'in doğusuna kadar göstermektedir.

Nemlilik konusunda da belirli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Fırat vadisinin batısına kadar kademeli olara düşen nem miktarı bu sahadan sonra aynı değer içerisinde Şanlıurfa'yı da içine alarak geniş bir sahayı kapsamaktadır.

Yağış açısından Oğuzeli ve Nizip dışında Fırat vadisinin batısındaki alanların tamamında yağışlar yıllık ortalama 450 mm.nin üzerindedir. Ayrıca Yağışların en fazla düştükleri aylar açısından da Fırat vadisinin batısında aralık doğusunda ise ocak ayıdır. Bununla beraber vadinin doğusunda şubat ve mart aylarında oran açısından batıda kalan istasyonlara göre bir artış gözlenmektedir. Bu artış oranı Akdeniz ikliminin etkili olduğu alanlarda bahar aylarındaki yağışlarda en fazla %13 olurken, doğudaki alanlarda %15 ve üzerinde olmaktadır.

Bahar mevsimlerinin süreleri açısından da farklılıklar gözlenmektedir. İlkbahar ve Sonbahar mevsimleri batıdan doğuya doğru kısalmakta yaz ve kış mevsimleri uzamaktadır.

Bütün bu iklim faktörleri göz önüne alındığında Akdeniz bölgesinin doğu sınırı Suriye sınırında Elbeyli ve Barak istasyonlarını dışarıda bırakıp kuzeydoğu yönünde ilerleyerek Nizip civarında Fırat vadisinin doğusuna geçmekte, Halfeti'yi içerisine alarak Besni doğusundan Güneydoğu Toroslara dayanmalıdır.

KAYNAKLAR

ERİNÇ, S.,1996, Klimatoloji ve Metotları, Alfa Basım Yayım Dağıtım, Yayın no: 276, İSTANBUL

ERİNÇ,S,-TUNÇDILEK,N.,1952,*''The Agricultural Regions of Turkey''* The Geografical Review, S. 42/2, s:82-90

GÜLER,M-KARACA,M-DURUTAN,N., 1990, Türkiye Tarımsal İklim Bölgeleri, Tarla Bitkileri Merkez Araşt. Enst. ANKARA

GÜRSOY,C,R,1957 "*Türkiye'nin Coğrafi Taksimatında Yapılması İcabeden Bazı Tashihler",* A.Ü.DTCF Derg.Cilt:15, S.1-3, s:219-239,Ankara

HÜTTEROTH, W-D,. 1982, TÜRKEI, Wıssenshaftıche Buchgesellschaft, DARMSTADT

KALELİOĞLU,E,. 1966, *''Gaziantep Platosu ve Çevresinin İklimi, Coğrafya Araştırmaları Dergisi''*, Ankara Üniv. Basın Evi, ANKARA

KALELİOĞLU,E,.1972, *"Gaziantep Yöresinin Fiziki Coğrafyası,"* A.Ü. DTCF. CAD, Sayı:3-4, sf:139-200, Ankara

KOÇMAN, A.,1993, Türkiye İklimi, Ege Üniv. Edebiyat. Fak. Yay. No:72, İZMİR

KUŞÇU, V. 2001, Akdeniz ile Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Arasındaki Sınırın Yeniden Belirlenmesi Üzerine Bir Deneme, Fırat Üniv. Sos. Bil. Enst.(Basılmamış)Yüksek Lisans Tezi, ELAZIĞ

SEZER,İ.L., 1990, ''*Türkiye de Yıllık Sıcaklık Farkının Dağılışı ve Kontinentalite Derecesi Üzerine Yeni Bir Formül'* , Ege Üniv. Ege. Coğ. Derg., S.5,s: 110-159, İZMİR

Sekil: 2 YILLIK ORTALAMA SICAKLIK HARİTASI

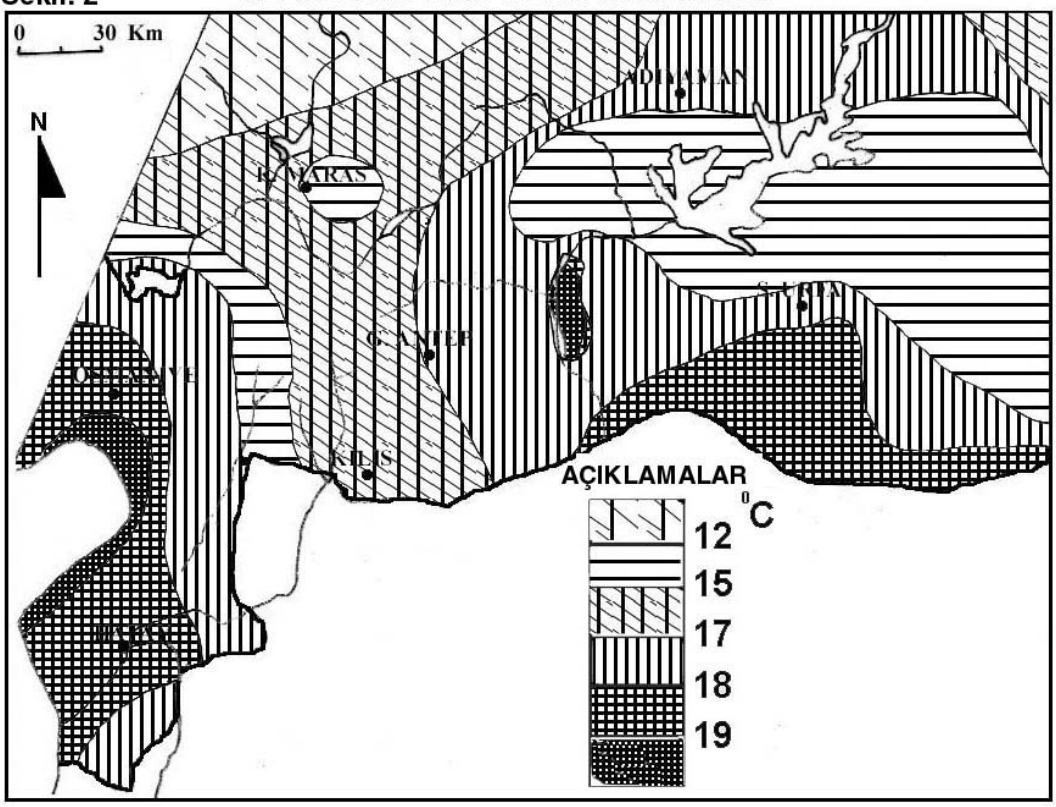

Sekil:3 OCAK AYI ORTALAMA SICAKLIK HARİTASI

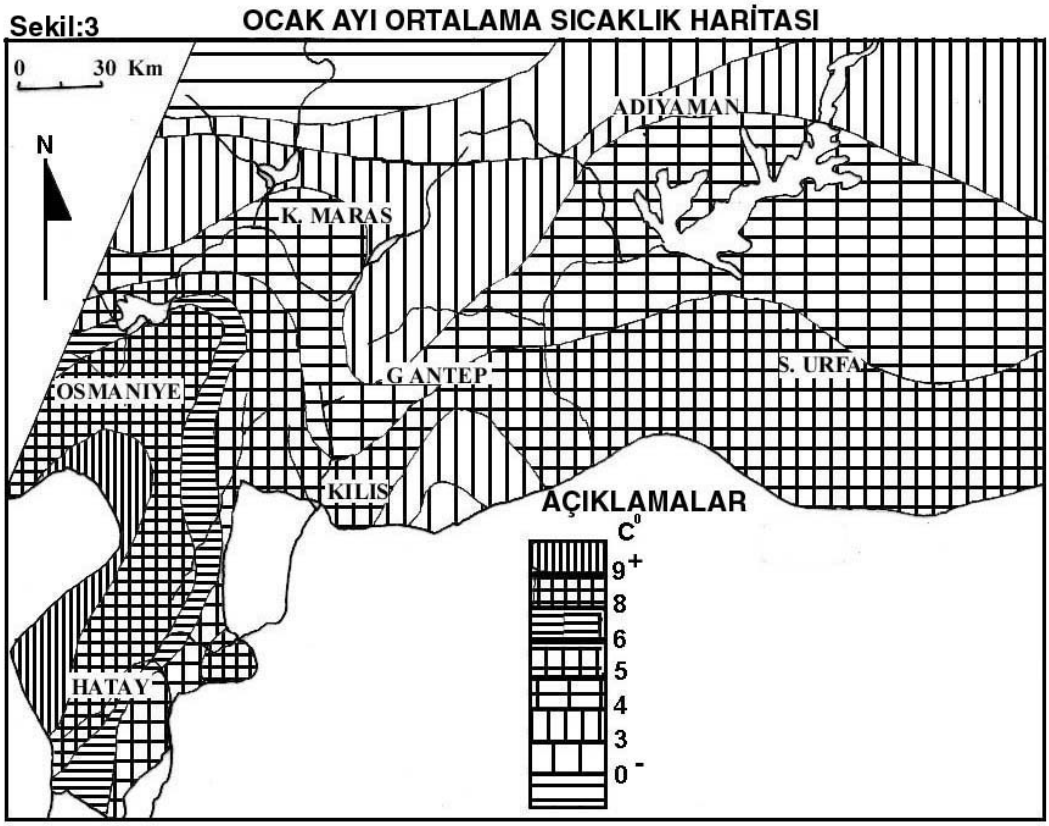

Şekil 4 TEMMUZ AYI NEMLİLİK HARİTASI

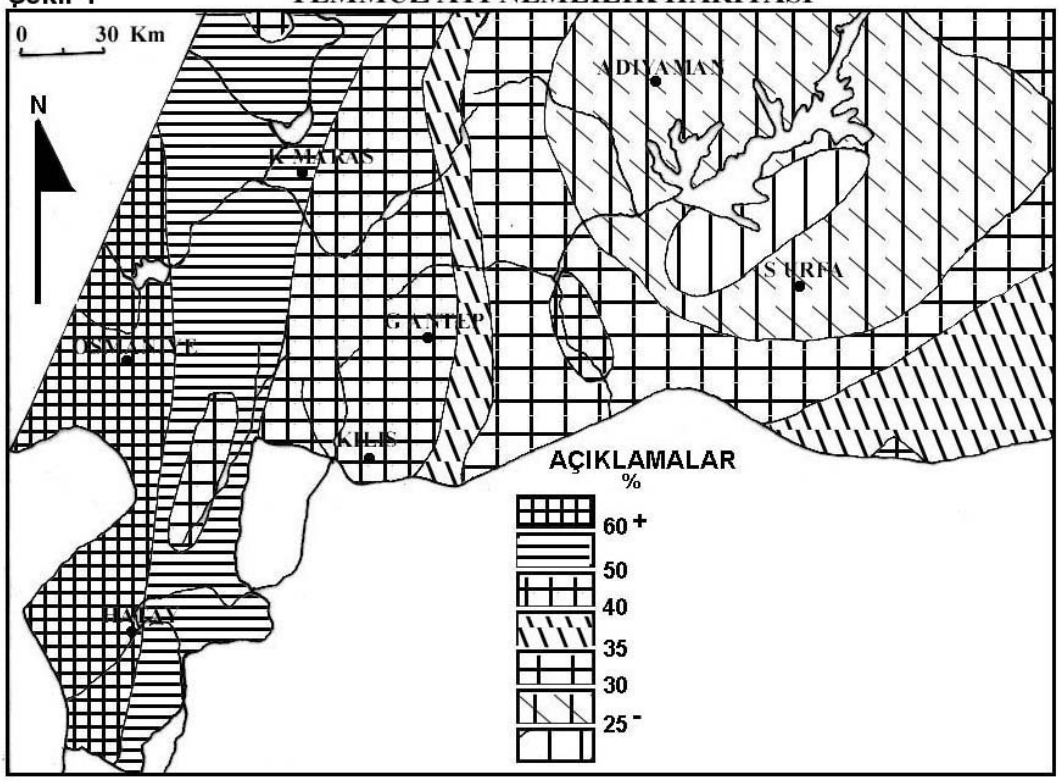

Sekil:5 YILLK ORTALAMA YAĞIŞ HARİTASI

